

**ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ, ΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΕΞΙ (6)**

(ΜΕ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ Β ΛΥΚΕΙΟΥ)

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Ἠθικά Νικομάχεια, Β 6.10-13·16, 1106b18-28· 1106b36-1107a6

A. ΚΕΙΜΕΝΟ

Οἷον καὶ φοβηθῆναι καὶ θαρρῆσαι καὶ ἐπιθυμῆσαι καὶ ὀργισθῆναι καὶ ἐλεῆσαι καὶ ὄλως ἡσθῆναι καὶ λυπηθῆναι ἔστι καὶ μᾶλλον καὶ ἥττον, καὶ ἀμφοτέρω οὐκ εὖ· τὸ δ' ὅτε δεῖ καὶ ἐφ' οἷς καὶ πρὸς οὓς καὶ οὗ ἕνεκα καὶ ὡς δεῖ, μέσον τε καὶ ἄριστον, ὅπερ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς. Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς πράξεις ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον. Ἡ δ' ἀρετὴ περὶ πάθη καὶ πράξεις ἐστίν, ἐν οἷς ἢ μὲν ὑπερβολὴ ἀμαρτάνεται καὶ ψέγεται καὶ ἢ ἔλλειψις, τὸ δὲ μέσον ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται· ταῦτα δ' ἄμφω τῆς ἀρετῆς. Μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, στοχαστικὴ γέ οὖσα τοῦ μέσου. [...]

Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὖσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὠρισμένη λόγῳ καὶ ᾧ ἂν ὁ φρόνιμος ὀρίσειεν. Μεσότης δὲ δύο κακιῶν, τῆς μὲν καθ' ὑπερβολὴν τῆς δὲ καθ' ἔλλειψιν· καὶ ἔτι τῷ τὰς μὲν ἐλλείπειν τὰς δ' ὑπερβάλλειν τοῦ δέοντος ἐν τε τοῖς πάθεσι καὶ ἐν ταῖς πράξεσι, τὴν δ' ἀρετὴν τὸ μέσον καὶ εὕρισκειν καὶ αἰρεῖσθαι.

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

B1. α. Να εντοπίσετε το χωρίο του κειμένου όπου διαφαίνεται ότι:

- i) Ο φιλόσοφος με το σχήμα λιτότητας δίνει έναν τόνο ηπιότητας στην απόρριψη των άκρων.
- ii) Υπάρχει ένα σχήμα που είναι οξύμωρο φαινομενικά και δηλώνει την τελειότητα της αρετής ως προς την ποιότητά της.
- iii) Τα ποσοτικά κριτήρια τήρησης της μεσότητας εντοπίζονται στον χώρο των πρακτικών συμπεριφορών.
- iv) τα κριτήρια ελέγχου εκ των υστέρων τήρησης της μεσότητας στα συναισθήματα και στις πράξεις είναι ο έπαινος του κοινωνικού συνόλου και η επίτευξη της αρχικής στοχοθεσίας.
- v) Οι κακίες που εμπεριέχονται στα άκρα δεν συμπίπτουν με το «πρέπον».
- vi) η ηθική αρετή είναι αποτέλεσμα της ελεύθερης βούλησης του ανθρώπου.

(ΜΟΝΑΔΕΣ 6)

B1.β. Αφού καταγράψετε τον όρο αναφοράς των λέξεων «άμφοτερα, οἷς, ἄμφω» και δηλώσετε ποιους όρους του αριστοτελικού κειμένου προσδιορίζουν η καθεμιά, να επισημάνετε την λειτουργία της αντωνυμίας «τις» στον προκαταρκτικό ορισμό της ηθικής αρετής.

(ΜΟΝΑΔΕΣ 4)

B2. Μετά την παράθεση των ποσοτικών κριτηρίων που πρέπει να λαμβάνει υπόψιν του κάποιος προκειμένου να τηρήσει το μέτρο στα συναισθήματα και στις πράξεις, ο φιλόσοφος παρουσιάζει και τα ποιοτικά κριτήρια που λειτουργούν ως προϋποθέσεις τήρησης της μεσότητας. Ποιες είναι αυτές;

(ΜΟΝΑΔΕΣ 10)

B3. Να συγκρίνετε τους δύο ορισμούς που διατυπώνει ο Αριστοτέλης για την ηθική αρετή και για την τραγωδία στα αποσπάσματα από τα έργα του «ΗΘΙΚΑ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΑ» και «ΠΟΙΗΤΙΚΗ» αντίστοιχα, εντοπίζοντας τα δομικά στοιχεία ενός ορισμού (οριστέα έννοια, προσεχές γένος και ειδοποιό διαφορά), καθώς επίσης και τον προσανατολισμό της σκέψης του στο έπιθυμητικόν μέρος της ανθρώπινης ψυχής. Σε ποια συμπεράσματα προβαίνετε σχετικά με το επιστημονικό ύφος και ήθος του Σταγειρίτη;

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

«ἔστιν οὖν τραγωδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ χωρὶς ἐκάστῳ τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις, δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν.»

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, ΠΟΙΗΤΙΚΗ(1449b24-28)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

«Ἡ τραγωδία λοιπὸν εἶναι μίμησις πράξεως σοβαρῆς καὶ αξιολογῆς, πράξεως ολοκληρωμένης, που ἔχει καὶ κάποιον μέγεθος. Ὁ λόγος τῆς τραγωδίας εἶναι λόγος εμπλουτισμένος με διάφορα «καρυκεύματα που τον νοστιμίζουν»· τὸ κάθε, πάντως, εἶδος αὐτῶν τῶν «καρυκευμάτων» χρησιμοποιεῖται χωριστὰ στα διάφορα μέρη τῆς. Ἡ μίμησις δὲν γίνεται στὴν τραγωδία με ἀπαγγελία, ἀλλὰ με τὸ να παρουσιάζονται οἱ ἄνθρωποι που εἶναι τὸ ἀντικείμενο τῆς μίμησης σαν να δρουν οἱ ἴδιοι. Διεγείροντας τὰ ψυχικὰ πάθη τῆς συμπόνιας καὶ τοῦ φόβου ἡ τραγωδία φέρει εἰς πέρας τὴν κάθαρση τῶν τάδε τάδε συγκεκριμένων πράξεων-παθημάτων.»

(ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΛΥΠΟΥΡΛΗΣ, 2008, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΖΗΤΡΟΣ)

(ΜΟΝΑΔΕΣ 10)

B4. Να χαρακτηρίσετε καθεμιά ἀπὸ τὶς παρακάτω φράσεις «σωστή» ἢ «λανθασμένη», ἀνάλογα με τὶς πληροφορίες που δίνει τὸ βιβλίο σας στὴν Εἰσαγωγή:

- i) Ἡ ἐκπαίδευση τοῦ Ἀλεξάνδρου γινόταν συνήθως στὴν Πέλλα
- ii) Ὄταν ὁ Ἀριστοτέλης ἔφτασε στὴν Ἀθήνα, ὁ Πλάτωνας ἔλειπε στο δεύτερο ταξίδι του στὴ Σικελία.
- iii) Ἡ θετικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ψυχολογία τοῦ Εὐδόξου δὲν ταίριαζε με τὴν ψυχολογία τοῦ Ἀριστοτέλη
- iv) Στὰ «Ἠθικὰ Νικομάχεια» ἡ ἐνασχόληση τοῦ Ἀριστοτέλη ἀφορᾷ τὴν ἠθικὴ καὶ τὴν ἀγωγή.
- v) Στὸ Α' βιβλίο τῶν *Ἠθικῶν Νικομαχείων* του, ὁ Ἀριστοτέλης προσπάθησε να καθορίσει τὴν φύση καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ ὅρου *εὐδαιμονία*.

(ΜΟΝΑΔΕΣ 10)

B5α. Να εντοπίσετε τις λέξεις του κειμένου με τις οποίες παρουσιάζουν ετυμολογική συγγένεια οι ακόλουθες:

ηδύποτο, άρδην, παλινόρθωση, εχέφρων, αφηρημένος, εξορία

(ΜΟΝΑΔΕΣ 6)

β. λόγω , φρόνιμος: αφού αναφέρετε την σημασία των λέξεων στο παρατιθέμενο αρχαίο κείμενο να σχηματίσετε μια περίοδο λόγου στα νέα ελληνικά για καθεμιά λέξη, στην οποία να αναδεικνύεται το περιεχόμενό της με σημασία διαφορετική από αυτήν του αποσπάσματος (επιτρεπτές οι αλλαγές σε γένος, πτώση και αριθμό αυτών).

(ΜΟΝΑΔΕΣ 4)

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

(Δημοσθένης, Κατά Φιλίππου Δ', 24-26)

Ο τέταρτος Φιλιππικός λόγος του Δημοσθένη ξεκινά ουσιαστικά από το σημείο που τελείωσε ο προηγούμενος Φιλιππικός του λόγος. Στον λόγο αυτό ο ρήτορας επικρίνει για μια ακόμα φορά τους συμπατριώτες του για την παθητική και άβουλη στάση που επιδεικνύουν απέναντι στον Φίλιππο και στην επεκτατική πολιτική του. Στο απόσπασμα που ακολουθεί ο Δημοσθένης επιχειρεί να πείσει τους συμπολίτες του για την αναγκαιότητα ανάληψης στρατιωτικής δράσης κατά του Φιλίππου.

Εἰ δέ τῷ δοκεῖ ταῦτα καὶ δαπάνης πολλῆς καὶ πόνων πολλῶν καὶ πραγματείας εἶναι, καὶ μάλ' ὀρθῶς δοκεῖ ἄλλ' ἔάν λογίσσῃται τὰ τῇ πόλει μετὰ ταῦτα γενησόμενα, ἔάν ταῦτα μὴ ἐθέλη ποιεῖν, εὐρήσει λυσιτελοῦν τὸ ἐκόντας ποιεῖν τὰ δέοντα. Εἰ μὲν γὰρ ἐστὶ τις ἐγγυητής ὑμῖν θεῶν (οὐ γὰρ ἀνθρώπων γ' οὐδεὶς ἂν γένοιτ' ἀξιόχρεως τηλικούτου πράγματος) ὡς, ἔάν ἄγηθ' ἡσυχίαν καὶ ἅπαντα προῆσθε, οὐκ ἐπ' αὐτοὺς ὑμᾶς τελευτῶν ἐκεῖνος ἤξει, αἰσχροὺν μὲν νῆ τὸν Δία καὶ πάντας θεοὺς καὶ ἀνάξιον ὑμῶν καὶ τῶν ὑπαρχόντων τῇ πόλει καὶ πεπραγμένων τοῖς προγόνοις, τῆς ἰδίας ῥαθυμίας ἔνεκα τοὺς ἄλλους ἅπαντας Ἑλληνας εἰς δουλείαν προέσθαι, καὶ ἔγωγε αὐτὸς μὲν τεθνάναι μᾶλλον ἂν ἢ ταῦτ' εἰρηκέναι βουλοίμην· οὐ μὴν ἄλλ' εἴ τις ἄλλος λέγει καὶ ὑμᾶς πείθει,

ἔστω, μὴ ἀμύνεσθε, ἅπαντα πρόεσθε. εἰ δὲ μηδενὶ τοῦτο δοκεῖ, τούναντίον δὲ προΐσμεν ἅπαντες ὅτι, ὅσω ἂν πλειόνων ἐάσωμεν ἐκεῖνον γενέσθαι κύριον, τοσούτω χαλεπωτέρω καὶ ἰσχυροτέρω χρησόμεθ' ἐχθρῶ, ποῖ ἀναδυόμεθα, ἢ τί μέλλομεν; ἢ πότ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ δέοντα ποιεῖν ἐθελήσομεν; ὅταν νῆ Δί' ἀναγκαῖον ᾗ.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

πραγματεία: επίπονη εργασία **ἀξιόχρεως:** αξιόπιστος **προΐεμαι:** παραμελώ
ἀναδύομαι: υπεκφεύγω

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Γ1. Να μεταφράσετε στη νέα ελληνική το απόσπασμα: «ἀλλ' ἐὰν λογίσηται ... εἰς δουλείαν προέσθαι».

Μονάδες 20

Γ2. Ποια επιχειρηματολογία αναπτύσσει ο Δημοσθένης, προκειμένου να πείσει τους συμπολίτες του να αντιδράσουν στην επεκτατική πολιτική του Φιλίππου;

Μονάδες 10

Γ3α. Στην πρώτη περίοδο του κειμένου («Εἰ δέ τω δοκεῖ ... ποιεῖν τὰ δέοντα») (i) να μεταφέρετε τις αντωνυμίες στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού και στο ίδιο γένος, (ii) να γράψετε τον συγκριτικό βαθμό των επιρρημάτων και (iii) να μεταφέρετε το τριτόκλιτο ουσιαστικό στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού.

(μονάδες 5)

Γ3β. Να γράψετε τον ζητούμενο τύπο για καθεμιά από τις λέξεις που σας δίνονται:

ἄγηθ': τον ίδιο τύπο στον αόριστο β' ενεργητικής φωνής

τελευτῶν: το α' πληθυντικό οριστικής παρατατικού

τεθνάσαι: τον ίδιο τύπο στον ενεστώτα

πίθει: το γ' ενικό οριστικής μέσου παρακειμένου

χρησόμεθ': το β' πληθυντικό ευκτικής ενεστώτα

(μονάδες 5)

Μονάδες 10

Γ4α. τὰ γενησόμενα, ἐγγυητής, ἀνθρώπων, τοῖς προγόνοις, αὐτός, τεθνάσαι: να χαρακτηρίσετε συντακτικά τις παραπάνω λέξεις.

(μονάδες 6)

Γ4β. **λυσιτελούν:** να χαρακτηρίσετε συντακτικά τη μετοχή και να την αναλύσετε σε συντακτικά ισοδύναμη δευτερεύουσα πρόταση.

(μονάδες 2)

Γ4γ. Στην δεύτερη ημιπερίοδο του κειμένου («ἀλλ' ἐὰν λογίσηται ... ποιεῖν τὰ δέοντα»), να γράψετε την υπόθεση και την απόδοση του ευθέος ή ανεξάρτητου υποθετικού λόγου και να προσδιορίσετε το είδος του.

(μονάδες 2)

Μονάδες 10

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζόμενους)

1. Στο τετράδιο να γράψετε μόνο τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, κατεύθυνση, εξεταζόμενο μάθημα). **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. Δεν επιτρέπεται να γράψετε καμία άλλη σημείωση. Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα.
4. Να γράψετε τις απαντήσεις σας μόνο με μπλε ή μόνο με μαύρο στυλό. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε μολύβι μόνο για σχέδια, διαγράμματα και πίνακες.
5. Να μη χρησιμοποιήσετε χαρτί μιλιμετρέ.
6. Κάθε απάντηση επιστημονικά τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
7. Διάρκεια εξέτασης: Τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
8. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: Μία (1) ώρα μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ (ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ)
ΜΑΡΙΑ ΜΠΙΤΣΙΚΑ (ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΥΠΕΥΘΥΝΗ)